

Пилаєва Т.В.
ХНЕУ ім.С. Кузнеця
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та іноземної
філології
tpilasha@mail.ru

ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ВІДКРИТИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Протягом останніх десятиліть у світовій освітянській практиці накопичено великий досвід реалізації проектів та програм дистанційної освіти. На цьому тлі, на наш погляд, важливим є вивчення роботи відкритих університетів світу щодо організації навчання студентів засобами дистанційної освіти. Вважаємо доцільним розглянути **проблему** визначення поняття «відкритий університет» та надати його основні характеристики для впровадження кращих досягнень відкритих університетів в українську освітянську практику.

Аналіз останніх публікацій. Окремими аспектами вивчення відкритих університетів світу займались вітчизняні та закордонні вчені: О. Андрєєв, Є. Беліцька, А. Густирь, Дж. Деніел, В. Овсянніков, В. Перрі, Ф. Ратнер, К. Сміт та ін.

Метою статті є характеристика організаційних та змістових основ діяльності відкритих університетів світу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що надано визначення відкритого університету, розглянуто загальні особливості відкритих університетів, представлено досвід організації забезпечення навчальними матеріалами студентів, які можуть бути враховані та застосовані в роботі ВНЗ України, що використовують технології дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Ми розглядаємо відкритий університет, як університет, в якому, за відсутності вступних вимог до абітурієнтів, громадяни одержують освіту на професійному рівні та рівнях бакалавра, магістра, доктора виключно засобами дистанційного навчання.

В результаті вивчення автентичних джерел, нами було встановлено, що головним принципом роботи відкритих університетів є незалежність від місця, часу, освітнього цензу, який виражено у гаслі першого в світі Відкритого університету Великобританії – «Anyone, Anytime, Anywhere» [7]. Часто відкриті університети називають університетами «другого шансу», які призначені для тих, хто з різноманітних причин не зміг почати навчання у вищому навчальному закладі у традиційному віці 18 років.

Відкритий університет Великобританії було створено у 1969 р. за ініціативою тодішнього лідера лейбористської партії Великобританії Г. Вільсона [7]. У 1971 році в університет було прийнято перших 25000 студентів. Зараз у Відкритому університеті навчається понад 200000 студентів; працює 3750 штатних співробітників, близько 900 з яких є

викладачами, 7000 додатково залучених викладачів, понад 1000 адміністративних та близько 1800 технічних співробітників [5].

Відкритий університет Великобританії став базовою моделлю для відкритих університетів в інших країнах. Характерною особливістю цих університетів дистанційного навчання є домінуюча роль уряду в процесі їх виникнення [6]. Відкриті університети було створено в Австралії, Німеччині (ФРН), Ізраїлі, Індії, Іспанії, Канаді, Нідерландах, Пакистані, США, Туреччині, ПАР, Франції та інших країнах.

Основними особливостями відкритих університетів в усьому світі є: орієнтація на навчання дорослих (середній вік студентів у Відкритому університеті Великобританії – 34 роки); висока автономність та свідомо мотивована студентів; стандартизація навчальних курсів, які масово видаються та комплектуються у «кейси»; навчання студентів у відкритих університетах базується на нетрадиційних освітніх технологіях, які вимагають від викладача спеціальних вмінь та навичок індивідуальної роботи зі студентами в умовах розділення в просторі та часі; відсутність необхідності у спеціально обладнаних пристроями центрів для інтерактивної телетрансляції; спеціальна організована система атестації та моніторингу якості освіти, наслідком чого є високі національні рейтинги відкритих університетів; відсутність у відкритих університетах кампусів; наявність навчальних центрів у регіонах для проведення тьюторіалів та консультацій тьюторів зі студентами [3].

Для забезпечення результативного навчання студентів, в роботі відкритих університетів можуть використовуватися наступні засоби дистанційного навчання:

- навчальні книги – традиційні підручники, робочі зошити, навчально-методичні посібники, довідники, словники, навчальні карти та інші друковані видання;
- дидактичні аудіо- та відео навчальні матеріали – аудіолекції, інструктивні заняття, ілюстративний матеріал до друкованих видань та навчальних ситуаційних завдань представлені у формі відео на оптичних носіях, які дозволяють опановувати навчальний матеріал у зручному місці й зручному темпі;
- комп'ютерні навчальні системи – включають в себе електронні посібники; довідники та бази даних навчального призначення; збірники завдань і генератори ситуацій; комп'ютерні ілюстрації для підтримки різних видів занять;
- віртуальна реальність – реалізується за допомогою комплексних мультимедійно-операційних середовищ, що створюють ілюзію безпосереднього входження й присутності реального часу в стереоскопічно представленому «екранному світі»;

- мережеві навчальні матеріали – являють собою мережевий навчально-методичний комплекс з розширеними можливостями інтерактивності за рахунок використання різноманітних функцій Інтернету;
- лабораторні дистанційні практикуми - розв'язуються двома шляхами: розробкою й доставкою спеціального мобільного комплекту («кейсу») студенту та забезпеченням дистанційного доступу до лабораторних установок;
- електронні бібліотеки університетів – упорядковані колекції різноманітних електронних документів необхідних під час засвоєння знань, які обладнані засобами навігації та пошуку [1].

В більшості відкритих університетів студент отримує матеріали курсу поштою. Ці матеріали безкоштовно надаються студентам, за винятком устаткування напрокат. Студент отримує доступ до сайтів курсів, де є додаткові ресурси [4, с.137]. Іноді студенту потрібно купити або взяти у місцевій бібліотеці книги, але університетами суворо регламентуються можливі додаткові витрати на навчання. Друковані матеріали розробляються у такий спосіб, щоб студенти мали можливість робити нотатки, виділяти розділи, підкреслити ключові моменти, робити позначки на сторінках, додавати коментарі.

Матеріали, які студенти отримують поштою, містять наступне: вступний буклет (індивідуальний кейс, інструкції для початку навчання, контактні дані тьютора); довідник студента (містить інформацію про курс навчання, його побудову та спосіб оцінювання); календар курсу створений для більшості курсів (вказується послідовність виконання вправ та завдань, час, відведений для їх виконання); навчальний посібник з корисними порадами та підказками; навчальний матеріал у вигляді лекції з посиланнями на джерела інформації та медіа підтримкою; пакет з перевірочними завданнями, який містить всі завдання, необхідні для отримання кваліфікації. Єдиним винятком є іспит або проект для конкретного курсу. У випадку, коли необхідно виконати проект, надсилається повний інструктаж і керівництво до виконання проекту.

Студенти самостійно планують свій графік навчання, використовуючи календар курсу.

Академічна успішність студентів відкритих університетів перевіряється у формі письмових робіт в кінці курсу і порівнюється з поточним тестуванням, з метою отримання кінцевого результату перевірки знань. Курс, як правило, містить два типи оцінювання: а) постійне оцінювання, яке, зазвичай, складається з виконаних завдань протягом курсу; б) підсумкове оцінювання – екзамен чи проект наприкінці курсу.

У системі освіти відкритих університетів важливого значення набуло використання всесвітньої мережі Інтернет, як засобу забезпечення інтерактивної комунікації між студентами і представниками освітнього закладу. Студенти отримують навчальні матеріали он-лайн, складають іспити через всесвітню мережу. Переважно всі курси університетів мають свій власний веб-сайт, який допомагає студенту планувати та організувати навчання, надає можливість брати участь у роботі студентських громад університету. Для більшості курсів, студентам встановлюються обов'язкові он-лайн сеанси у комп'ютерній мережі університету.

Система підтримки навчання студентів складається з трьох елементів: 1) тьюторство; 2) освітні центри; 3) громади з підтримки та навчання.

У відкритих університетах широко використовується онлайн-тьюторство, здійснюване індивідуально або з групою студентів за допомогою Інтернет-технологій [8, с. 192]. Воно ґрунтується на онлайн-діалозі для організації індивідуального та самостійного навчання, самоаналізу, онлайн-дискусій тощо. Цей вид тьюторства має наступні форми: тактичний (тьютори вступають в онлайн-взаємодію в критичні моменти за відсутності прогресу, за порушення структури та порядку в навчанні студента); академічний (головним завданням є надання допомоги у сфері освіти в режимі реального часу); стратегічний онлайн-тьюторінг (тьютори здійснюють планування процесу навчання) [2, с. 8].

Освітні центри є важливою складовою в системі навчання у відкритих університетах. В разі необхідності спілкування з викладачами та іншими студентами і використання технічних можливостей університету, студенти мають можливість відвідувати навчальні центри, обладнані сучасним устаткуванням та необхідною електронною бібліотекою.

В освітніх центрах ряду відкритих університетів існують «команди» з підтримки студентів, які організують виїзні та денні школи; допомагають студентам планувати дослідження; робити заявки на іспити; отримувати спеціальне обладнання та механізми для студентів з обмеженими можливостями; планувати кар'єру.

Відкриті університети мають виїзні школи та тьюторіали, які є очними зустрічами з тьютором та іншими студентами, які можуть тривати до п'яти годин. Тьюторіали є процесом вільного спілкування в підгрупах, спільного вирішення тематичних досліджень під час якого студенти відпрацьовують використання на практиці вивченого матеріалу, обмінюються досвідом, пізнають один одного краще. На тьюторіалі розвиваються навички активного слухання, публічного виступу, роботи в команді.

Висновки та перспективи подальшого застосування. Результати наукового пошуку дають можливість стверджувати, що розроблені раніше

методики та підходи до навчання були системно перетворені в цілісну технологію в системі освіти відкритих університетів світу. Ефективність навчання студентів у відкритих університетах зумовлена низкою чинників, а саме: координацією діяльності співробітників університетів дистанційної освіти (викладачів, тьюторів, представників адміністрації) в наданні допомоги студентам; можливостями вибору для студентів індивідуального маршруту навчання; актуалізацією власних ресурсів студентів у подоланні труднощів при вирішенні питань у процесі навчання. Завданням подальших наукових досліджень може бути вивчення використання форм і методів дистанційного навчання у бімодальних університетах.

Література

1. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение / Александр Александрович Андреев. – М. : МЭСИ, 1997. – 50 с.
2. Белицкая Е. В. Тьюторская система обучения в современном образовании Англии : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Е. В. Белицкая – Волгоград, 2012. – 13с.
3. Овсянников В. И. Введение в дистанционное образование / Овсянников В. И., Густырь А. В. – М. : Альфа, 2000. – 326 с.
4. Пилаєва Т.В. Тенденції розвитку вищої дистанційної освіти у Великій Британії (середина ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Пилаєва Тетяна Володимирівна. – Ялта, 2014. – 242 с.
5. Ратнер Ф. Л. Разработка электронных образовательных ресурсов: зарубежный опыт / Ф. Л. Ратнер. – Казань : КГУ, 2008. – 104 с
6. Daniel J. S. The mega-universities and the knowledge media technology strategies for higher education / Daniel J.S. – London : Kogan page. – 1996. – 213 p.
7. Perry W. The Open University / I. Mugridge (ed.). Founding the Open universities // New Delhi, Sterling Publishers, 1997. – P. 121–126.
8. Smith K. Student support: How much is enough? / K. Smith, I. Small // Learning at a Distance: A World Perspective. – Edmonton, 1982. – P. 189–195.